

ผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2

สไบทิพย์ เชื้อเอี่ยม*, วัลลภ นาคศรีสังข์*, ปรียาสลิล ไชยวุฒิ*, สมคิด รูปงาม*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย : การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบและความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน

รูปแบบการวิจัย : การวิจัยกึ่งทดลองแบบ One group pretest- posttest design

วิธีดำเนินการวิจัย : ประชากรเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 82 คน คัดเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย แผนการสอนด้วยวิธีการสะท้อนคิด และแบบบันทึกการสะท้อนคิด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบประเมินการคิดอย่างเป็นระบบ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 2) แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ Paired t-test

ผลการวิจัย : ก่อนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิด นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนการคิดอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.37$, $\sigma=0.48$) หลังการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิด พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนของการคิดอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.59$, $\sigma=0.49$) และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการคิดอย่างเป็นระบบ พบว่า คะแนนสูงกว่าก่อนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}=0.00$) สำหรับคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ก่อนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิด นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.90$, $\sigma=0.33$) หลังการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\mu=4.46$, $\sigma=0.50$) เมื่อเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล พบว่า คะแนนสูงกว่าก่อนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}=0.00$)

สรุปข้อเสนอแนะ : การสอนโดยกระบวนการสะท้อนคิดช่วยส่งเสริมสมรรถนะให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ และมีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลเพิ่มขึ้น ดังนั้นอาจารย์พยาบาลจึงควรนำวิธีการสอนโดยการสะท้อนคิดไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาอื่นๆ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลแก่ผู้เรียน

คำสำคัญ : การสะท้อนคิด, การคิดอย่างเป็นระบบ, ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล, นักศึกษาพยาบาล

The Outcomes of Reflective Teaching Approach for the Development of Systemic Thinking and Competency in Nursing Practice Perceived by Nursing Students in Nursing Care of Persons with Health Problem Practicum 2

Sabaitip Cheuaiam*, Wantanee Naksrisang*, Preeyasail Chaiyawut*, Somkid Rupngam*

Abstract

Purpose : This study aimed to examine the outcomes of teaching approach emphasizing reflection for the development of thinking skills and competency in nursing practice perceived by nursing students in nursing care of persons with health problems practicum.

Design : This was a quasi-experimental study employed a one group pretest-posttest design

Methods: The 82 nursing students were recruited to participate in the study. The research instruments comprised of lesson plans of practical teaching with reflection and reflective journal writing. The data collection instruments consisted of: 1) A systemic thinking questionnaire with Cronbach Alpha of 0.81, and 2) The instruments consisted of competency in nursing practice with Cronbach Alpha of 0.80. The data were analyzed by the use of descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as paired t-test.

Main findings : The results revealed that, before using a reflective teaching approach, nursing students reported overall systemic thinking at a moderate level ($\mu=3.37$, $\sigma=0.48$) and after being taught at a high level ($\mu=4.59$, $\sigma=0.49$). The comparison of systemic thinking scores before and after using the reflective teaching approach showed that the mean score after being taught was significantly higher than before ($p\text{-value}= .00$). Before using reflective teaching, nursing students reported competency in nursing practice at a high level ($\mu=3.90$, $\sigma=0.33$) and after being taught at a high level ($\mu=4.46$, $\sigma=0.50$). The comparison of competency in nursing practice scores before and after using the using the reflective teaching approach showed that the mean score after being taught was significantly higher than before ($p\text{-value}= .00$).

Conclusion and recommendations: The outcomes of reflective teaching approach appeared to be beneficial to develop systemic thinking and competency in nursing practice as perceived by nursing students. Therefore, nurse instructors should integrate the reflective teaching method in other subjects for the systemic thinking and competency development in nursing practice.

Keywords : Reflection, Systemic thinking, Competency in nursing practice, Nursing students

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติเน้นการประยุกต์ใช้ความรู้จากทฤษฎีนำมาสู่การปฏิบัติการพยาบาล โดยผู้เรียนต้องอาศัยทักษะและวิจารณญาณทางคลินิก ในการบูรณาการความรู้ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย (ปิยาณี ณ นคร และคณะ, 2559) ในวิชาปฏิบัติการ พยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช เป็นการฝึกภาคปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลบุคคลทุกช่วงวัย ทั้งวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ เพื่อให้ นักศึกษามีประสบการณ์ทางการพยาบาลผู้ป่วยทั้งในระยะวิกฤต และเรื้อรัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ต้องใช้ความรู้เชิงทฤษฎีจากวิชาทางการพยาบาลและวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ผู้เรียนได้เรียนมาแล้ว นำมาใช้ในการฝึกปฏิบัติการงาน รวมทั้งมีการนำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยปลอดภัยและได้รับประโยชน์สูงสุดตามแนวคิดการดูแลแบบองค์รวม ซึ่งครอบคลุม 4 มิติของการพยาบาล การพัฒนาการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญควบคู่ไปกับองค์ความรู้ทางการพยาบาล การสะท้อนคิดเป็นวิธีการสอนที่สามารถใช้ส่งเสริมการคิดอย่างมี

วิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลได้วิธีหนึ่ง (กรรณิกา วิชัยเนตร, 2557)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช ดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบัณฑิตตามที่หลักสูตรกำหนด จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ 6 ด้านตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ พบว่าผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจคุณภาพบัณฑิต ด้านคุณธรรมจริยธรรม มากที่สุดรองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ส่วนด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่นคือด้านทักษะทางปัญญา และด้านการคิดวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 (S.D.=0.47) (งานบริหารหลักสูตร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช, 2560) โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาในวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ในสังกัดพระบรมราชชนกเช่นกัน จากผลการประเมินดังกล่าววิทยาลัยฯ จึงควรพิจารณามุ่งเน้นการพัฒนาในด้านความรู้ และทักษะทางปัญญาของนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ และการพัฒนาความรู้ที่จำเป็นต่อวิชาชีพการพยาบาลต่อไปในอนาคต

การสอนให้คิดเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและแตกต่างจากการสอนที่เน้นด้านความจำ เพราะมีเป้าหมายอยู่ในส่วนของความคิด ซึ่งยากจะมองเห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นการหารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดจึงมีความจำเป็น

อย่างยิ่ง การพิจารณาหาวิธีการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงหรือที่เรียกว่าการบูรณาการ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างครอบคลุม สมบูรณ์ และมีคุณภาพ เพราะการบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมายมีความหลากหลายและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างอัตโนมัติ (ศุภกรใจ เจริญสุข และคณะ, 2559) สำหรับนักศึกษาพยาบาลซึ่งมีประสบการณ์ทำงานน้อย การสะท้อนคิดจึงเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่มีจากทฤษฎี ประสบการณ์ใหม่ เข้ากับความรู้ที่กลั่นกรองผ่านการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติการพยาบาลบนคลินิก เกิดเป็นความรู้ที่ตกผลึกสำหรับพัฒนาศาสตร์การพยาบาลได้อย่างแตกต่างจากการเรียนรู้ในลักษณะอื่น เทคนิคการสอนแบบ สะท้อนคิด ประกอบด้วย การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผ่านการเขียนบันทึกสะท้อนสิ่งที่ผู้เรียนคิดหรือปฏิบัติ รวมทั้งการพูด สนทนา ประชุมเพื่อบอกความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เกิดขึ้น และใช้คำถามสะท้อนกลับ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเข้าใจตนเอง นอกจากนี้หากสามารถพัฒนานักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ด้วยการสะท้อนคิดได้สำเร็จ การ

เรียนรู้ในลักษณะนี้ก็สามารถคงอยู่เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ได้ต่อไปด้วยตนเอง และยังช่วยให้นักศึกษาสามารถเกิดการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงในกลุ่มผู้รับบริการที่ต้องการการดูแลที่มีซับซ้อนได้อย่างเหมาะสมด้วยตนเองได้ต่อไปในอนาคต (สุรศักดิ์ ตรีนัย, 2557) โดยสิ่งสำคัญที่จะทำให้การใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการสอนภาคปฏิบัติประสบผลสำเร็จประการหนึ่ง คือครูผู้สอนต้องมีการเตรียมการที่ดีในการตั้งคำถามกับผู้เรียน

ภาควิชาพื้นฐานและการพยาบาลบุคคลทุกช่วงวัย เห็นความสำคัญของการพัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลก้าวไปเป็นผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงภายหลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นพยาบาลวิชาชีพแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษาต้องมีความรู้ และทักษะทางการปฏิบัติการพยาบาล ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งนั่นก็คือความรู้ที่มาจากการเรียนการสอนบนหอผู้ป่วยที่เป็นสถานการณ์จริงซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาพยาบาลสามารถพัฒนาตนเองและก้าวสู่การเป็นพยาบาลได้สำเร็จ ซึ่งถ้าผู้เรียนได้รับการพัฒนาจนสามารถนำความรู้เชิงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติ ลดช่องว่างระหว่างความรู้ทางทฤษฎี และการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ก็จะช่วยส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางทฤษฎี ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (มกราพันธุ์ จุฑะรสก, 2556) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการสะท้อนคิดต่อการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการ

พยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ซึ่งข้อค้นพบของงานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่ถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของนักศึกษาโดยตรง ทำให้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้นำไปใช้พัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการสะท้อนคิดในการจัดการศึกษาด้านการปฏิบัติการพยาบาลซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อไปในการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดต่อการคิดอย่างเป็นระบบตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ก่อนและหลังการสอนโดยการสะท้อนคิด

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดต่อความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ก่อนและหลังการสอนโดยการสะท้อนคิด

สมมติฐานการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างเป็นระบบตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 หลังการสอนโดยการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

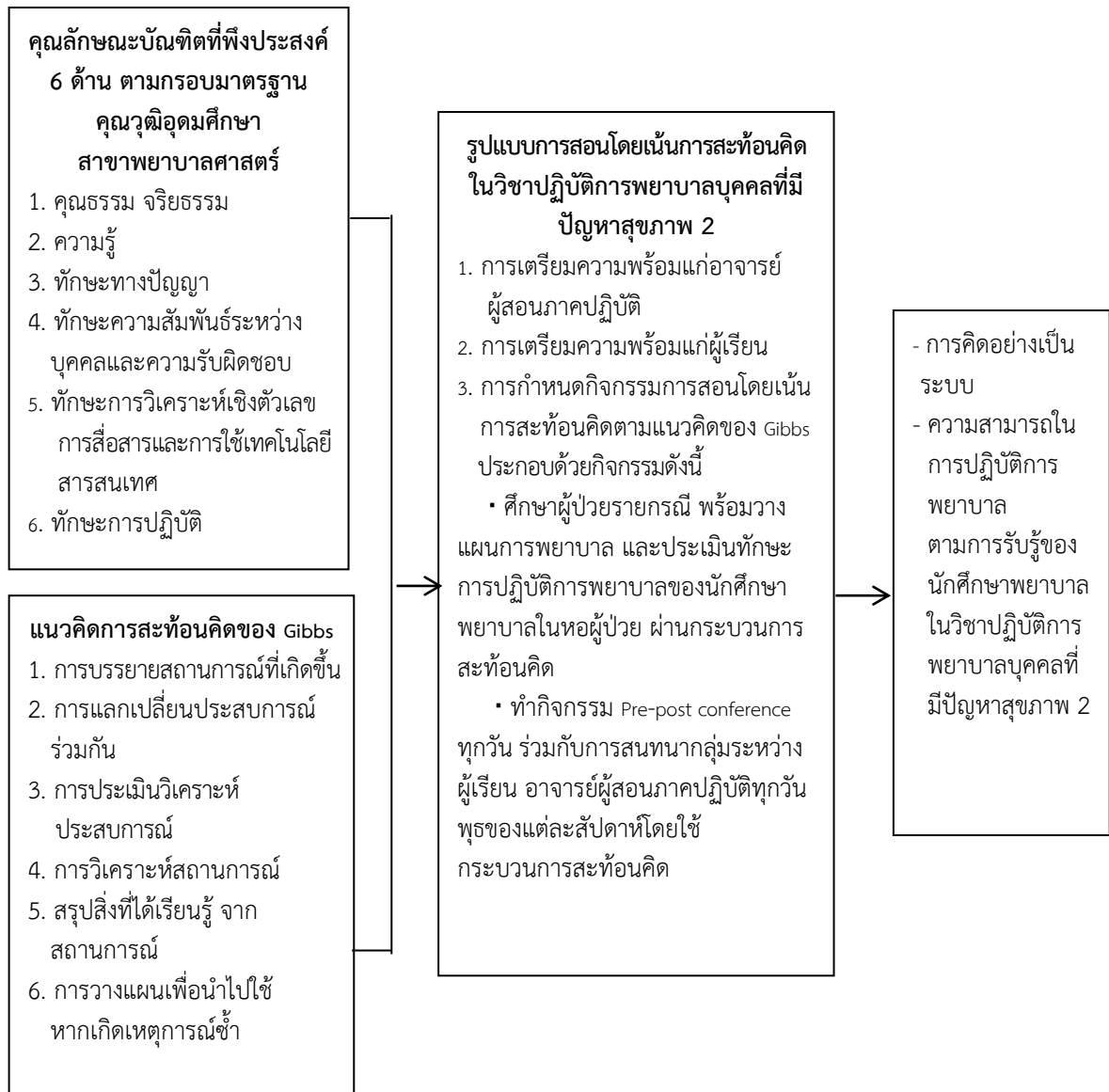
2. ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 หลังการสอนโดยการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการปฏิบัติการพยาบาลในคลินิกเนื่องจากปัญหาผู้ป่วยมีความซับซ้อนขึ้น รวมทั้งต้องมีทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพด้วย ดังนั้นการสอนทางการพยาบาลจำเป็นต้องใช้กลวิธีการสอนเชิงรุกแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยวิธีการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนและช่วยลดช่องว่างระหว่างความรู้ทางทฤษฎี และการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมวิธีหนึ่งคือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-reflection) เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและการปฏิบัติงานของตน (อัศนี วันชัย และคณะ, 2560) โดยสามารถนำมาปรับใช้กับการฝึกภาคปฏิบัติใน 3 ระยะ คือ ในระยะก่อน ขณะ และหลังจากนักศึกษาลงมือปฏิบัติการพยาบาล โดยการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดก่อนที่นักศึกษาจะลงมือปฏิบัติการพยาบาล เช่น การประชุมปรึกษาทางการพยาบาลในตอนเช้า ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้นักศึกษาได้ทบทวนและพิจารณาแผนการพยาบาลที่กำลังวางแผนที่จะทำอย่างรอบคอบ

โดยครูผู้สอนสามารถใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดในสิ่งที่กำลังปฏิบัติการพยาบาลว่า สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นเป็นอย่างไร ถ้าไม่ดำเนินการอย่างนี้ จะทำแบบใดได้อีกบ้าง ทำให้นักศึกษาปฏิบัติการพยาบาลด้วยสติสัมปชัญญะตลอดเวลา ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน ส่วนการใช้การสะท้อนคิดหลังการลงมือปฏิบัติการพยาบาล ดำเนินการในรูปการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาในแต่ละวัน เพื่อช่วยให้นักศึกษาพิจารณาและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยการทบทวนประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านมาตนได้เรียนรู้อะไรบ้าง เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปวางแผนการทำงานในอนาคตให้ดีขึ้น (อัศนี วันชัย และคณะ, 2560) ผ่านการสะท้อนคิดทั้งเป็นรายบุคคลหรือทำเป็นรายกลุ่ม การเขียนบันทึกสะท้อนคิดจะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเข้าใจตนเอง เมื่อทำอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง จะกลายเป็นสิ่งที่เรียนรู้อย่างถาวร เมื่อผู้เรียนเขียนความคิดลงไป ความคิดเหล่านั้นจะถูกจัดรูปแบบให้เป็นระบบดีขึ้น การเขียนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2560; เชษฐา แก้วพรหม, 2556; Sherwood and Deutsch, 2014)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนคิดของ Gibbs, G (1988) มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกัน 3) การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ และ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิดเหตุการณ์ซ้ำ (Gibbs, 1988) โดยผ่านแบบบันทึกการสะท้อนคิดด้วยหลักการ 3 ประการ คือ 1) รู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้อะไรจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3) จะนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้นำไปใช้พัฒนาเป็นรูปแบบการสอนโดยเน้นการสะท้อนคิดในการจัดการศึกษาด้านการปฏิบัติการพยาบาล ประกอบกับผลลัพธ์ของการเรียนรู้แบบสะท้อนคิดที่เกิดขึ้นยังสามารถสร้างข้อสรุปที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับผลลัพธ์ของการปฏิบัติการพยาบาลที่เกิดขึ้นผ่านการสะท้อนคิด ที่อาศัยทักษะความรู้ และประสบการณ์ได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจะประโยชน์ต่อไปในการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลได้อีกด้วย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการ

สอนโดยการสะท้อนคิดต่อทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 จำนวน 82 คน กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการวิจัยนี้ศึกษาทั้งกลุ่มประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง พัฒนาโดยผู้วิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 แผนการสอนโดยการสะท้อนคิด ที่ใช้ในการเรียนรู้รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ประกอบด้วย การประเมินสภาพ การวินิจฉัยการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลการพยาบาล โดยใช้แนวคิดของ Gibbs (1988) มาใช้เป็นเทคนิคการสะท้อนคิดทางคลินิก ประกอบด้วย 1) การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน 3) การประเมิน วิเคราะห์ประสบการณ์ 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิดเหตุการณ์ซ้ำ โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสอน จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจนของการใช้ภาษา ความตรงและความเหมาะสมของเนื้อหา

1.2 แบบบันทึกการสะท้อนคิด เพื่อให้ นักศึกษาใช้สำหรับบันทึกประสบการณ์การปฏิบัติทักษะการพยาบาล โดยการสะท้อนคิดสิ่งที่เกิดขึ้นจากการการเรียนรู้ 3 ประการคือ 1) รู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเป็นการเขียน

บรรยายความรู้สึกของตัวนักศึกษาในขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ 2) ได้เรียนรู้อะไรจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการประเมิน และวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น 3) จะนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และจะนำไปวางแผนเพื่อปรับใช้ในอนาคตต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป คือ เพศ

2.2 แบบประเมินการคิดอย่างเป็นระบบ แบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่าผู้วิจัยนำมาจากแบบวัดการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking Scale: STS) ของศุภกรใจ เจริญสุข และคณะ (2559) จำนวน 20 ข้อ สอบถามความถี่ในการแสดงพฤติกรรมตามข้อคำถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ 1=ไม่เคยทำ 2=ทำนานๆ ครั้ง 3=ทำบางครั้ง 4=ทำบ่อยครั้ง 5=ทำเกือบตลอดเวลา การแปลผลคะแนนรวมพฤติกรรมการคิดอย่างเป็นระบบโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

- คะแนน 1 หมายความว่า มีพฤติกรรมการคิด
อย่างเป็นระบบระดับ
น้อยที่สุด
- คะแนน 2 หมายความว่า มีพฤติกรรมการคิด
อย่างเป็นระบบระดับ
น้อย
- คะแนน 3 หมายความว่า มีพฤติกรรมการคิด
อย่างเป็นระบบระดับ
ปานกลาง

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการสอน โดยการสะท้อนคิดในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 โดยผู้วิจัยแบ่งการ ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิด การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 สารระยวิชาที่นักศึกษา ต้องได้รับการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning objective) เกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ตามมาตรฐาน คุณวุฒิระดับปริญญาตรีหลักสูตรพยาบาลศาสตร-บัณฑิต

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการสะท้อนคิดในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ดังนี้

2.1 การเตรียมความพร้อมแก่อาจารย์ ผู้สอนภาคปฏิบัติ โดยประชุมอาจารย์ประจำ ภาควิชาพื้นฐานและการพยาบาลบุคคลทุกช่วงวัย เพื่อวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการ สะท้อนคิด กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายรายวิชา ได้แก่ การปฏิบัติทักษะการ พยาบาล การวางแผนการพยาบาลผู้ป่วยรายกรณี และอธิบายแนวทางการสะท้อนคิดผ่านแบบ บันทึกรการสะท้อนคิดของนักศึกษา ในเรื่องทักษะ การปฏิบัติการพยาบาล และการวางแผนการ พยาบาล โดยใช้แนวคิดการสะท้อนคิดของ Gibbs (1988) มาเป็นเทคนิคการสะท้อนคิดทางคลินิก ประกอบด้วย 1) การบรรยายสถานการณ์ที่ เกิดขึ้น 2) การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ร่วมกัน

3) การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ 4) การ วิเคราะห์สถานการณ์ 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จาก สถานการณ์ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิด เหตุการณ์ซ้ำ ผ่านแบบบันทึกการสะท้อนคิดโดยใช้ หลักการ 3 ประการ คือ 1) รู้สึกอย่างไรกับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้อะไรจาก สถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3) จะนำสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร

2.2 การเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน โดย อธิบายการปฏิบัติการพยาบาลตามข้อกำหนดของ รายวิชา และการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการ สะท้อนคิดในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มี ปัญหาสุขภาพ 2 โดยทำกิจกรรม Pre-post conference ทุกวันร่วมกับ อาจารย์ผู้สอน ภาคปฏิบัติ และสนทนากลุ่มทุกวันพุธของแต่ละ สัปดาห์ โดยใช้หลักการ 3 ประการคือ 1) รู้สึก อย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้อะไร จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3) จะนำสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร

2.3 ขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการสะท้อนคิด

2.3.1 อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ มอบหมายให้นักศึกษาศึกษาผู้ป่วยรายกรณี พร้อมวางแผนการพยาบาล และประเมินการ ปฏิบัติทักษะการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา พยาบาลในหอผู้ป่วย

2.3.2 นักศึกษาศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวางแผนการ พยาบาลและการปฏิบัติทักษะการปฏิบัติการ พยาบาลของนักศึกษาพยาบาลในหอผู้ป่วย

2.3.3 อาจารย์ผู้สอนทำการสะท้อนคิดในช่วงการทำ pre-post conference เพื่อให้ นักศึกษาได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียน การสอน หรือหลังเสร็จการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และยิ่งช่วยให้นักศึกษา สามารถเกิดการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติการพยาบาล ขั้นสูงในกลุ่มผู้รับบริการที่ต้องการการดูแลที่มี ชับซ้อนได้อย่างเหมาะสม

2.3.4 อาจารย์มีการเสริมแรงโดยการชมเชยเมื่อนักศึกษาปฏิบัติการพยาบาล ถูกต้อง และอาจารย์ช่วยนักศึกษาเชื่อมโยงความรู้ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับนักศึกษาใน เรื่องที่มีความซับซ้อน และยากในการตัดสินใจ

2.3.5 ทำการสนทนากลุ่มระหว่าง นักศึกษา อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ ทุกวันพุธของ แต่ละสัปดาห์เพื่อดำเนินกิจกรรมการสะท้อนคิดใน การปฏิบัติการพยาบาล โดยมีการจดบันทึกการ สนทนากลุ่มทุกครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นักศึกษาทำแบบประเมินการคิด อย่างเป็นระบบ และแบบประเมินความสามารถใน การปฏิบัติการพยาบาลก่อนการเรียนภาคปฏิบัติ วิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 บนหอผู้ป่วย

3.2 คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการสอนตาม แผนการสอนโดยเน้นการสะท้อนคิด ระยะเวลาใน การสอน 6 สัปดาห์ โดยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ มอบหมายให้ศึกษาผู้ป่วยรายกรณี พร้อมวางแผนการพยาบาล ประเมินทักษะการปฏิบัติการ พยาบาล Pre-post conference ทุกวัน ร่วมกับ

การสนทนากลุ่มระหว่างนักศึกษา อาจารย์ผู้สอน ภาคปฏิบัติทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์โดยใช้ กระบวนการสะท้อนคิด

3.3 หลังสิ้นสุดการสอนในสัปดาห์ที่ 6 นักศึกษาทำแบบประเมินการคิดอย่างเป็น ระบบ และแบบประเมินความสามารถในการ ปฏิบัติการอีกครั้ง

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของวิทยาลัย พยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช เลขที่ 3-82-2563 ผู้วิจัยอธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล ประโยชน์ที่คาดว่าจะ ได้รับจากการทำวิจัย กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิในการ ประเมินตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมใน การวิจัย และสิทธิที่จะขอถอนตัวจากการเข้ามามี ส่วนร่วมในการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบ ใดๆ พร้อมทั้งให้ความมั่นใจกับกลุ่มตัวอย่างว่าจะ เก็บข้อมูลนี้เป็นความลับ ไม่มีการระบุชื่อ สกุล เลขที่นักศึกษาของผู้ให้ข้อมูล เพื่อปกป้องสิทธิของ กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วม วิจัย และผลงานวิจัยจะรายงานเป็นภาพรวม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ นำมา แจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่าง เป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการ พยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ก่อน และหลังสอนโดยเน้นการสะท้อนคิด ตามการรับรู้

ของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้สถิติ Paired t-test โดยมีการทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลแล้วว่ามี การกระจายตัวแบบปกติ

ผลการวิจัย

1. นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 82 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 78 คน ร้อยละ 95.10 และเป็น เพศชายจำนวน 4 คน ร้อยละ 4.9

2. ก่อนสอนโดยวิธีการสะท้อนคตินักศึกษา ส่วนใหญ่มีคะแนนการคิดอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับ ปานกลางร้อยละ 63.40 รองลงมามีคะแนนอยู่ใน ระดับมาก ร้อยละ 36.60 หลังการสอนพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนของการคิดอยู่ในระดับ

มากที่สุด ร้อยละ 58.50 รองลงมามีคะแนนอยู่ใน ระดับมาก ร้อยละ 41.50 สำหรับคะแนน ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ก่อนสอน นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนความสามารถในการ ปฏิบัติการพยาบาล อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 91.50 รองลงมามีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 7.30 และระดับน้อย ร้อยละ 1.20 ตามลำดับ หลังการสอนพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนน ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 53.70 รองลงมามีคะแนนอยู่ใน ระดับมากที่สุด ร้อยละ 46.30 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความถี่ และร้อยละ ของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามคะแนนการคิดอย่างเป็นระบบ และ ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ก่อนและหลังการสอนโดยวิธีสะท้อนคิด (N=82)

ตัวแปร	ระดับ	ก่อนสอน		หลังสอน	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การคิดอย่างเป็นระบบ	น้อยที่สุด	0.00	0.00	0.00	0.00
	น้อย	0.00	0.00	0.00	0.00
	ปานกลาง	52.00	63.40	0.00	0.00
	มาก	30.00	36.60	34.00	41.50
	มากที่สุด	0.00	0.00	48.00	58.50
	รวม	82.00	100.00	82.00	100.00
ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล	น้อยที่สุด	0.00	0.00	0.00	0.00
	น้อย	1.00	1.20	0.00	0.00
	ปานกลาง	6.00	7.30	0.00	0.00
	มาก	75.00	91.50	44.00	53.70
	มากที่สุด	0.00	0.00	38.00	46.30
	รวม	82.00	100.00	82.00	100.00

3. คะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลก่อน และหลัง การเรียนด้วยวิธีสะท้อนคิด พบว่า นักศึกษาหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล สูงกว่าก่อนเรียนโดยคะแนนเฉลี่ยการคิด

อย่างเป็นระบบสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=16.55$, $p\text{-value}=.00$) และค่าเฉลี่ยความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=7.59$, $p\text{-value}=.00$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการคิดอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ก่อนและหลังการสอนโดยวิธีสะท้อนคิด

ตัวแปร	ก่อนสอน		หลังสอน		t	df	p-value
	Mean	S.D.	Mean	S.D.			
การคิดอย่างเป็นระบบ	3.37	.48	4.59	.49	16.55	81	.00**
ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล	3.90	.33	4.46	.50	7.59	81	.00**

** $p<.01$

การอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การวิจัย ดังนี้

1. ผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดต่อการคิดอย่างเป็นระบบของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 พบว่า หลังการสอนโดยการสะท้อนคิดคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างเป็นระบบ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ($t=16.55$) ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการสะท้อนคิดของ Gibbs (1988) มาเป็นเทคนิคการสะท้อนคิด ประกอบด้วย 1) การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) การแลกเปลี่ยน ประสพการณ์ ร่วมกัน 3) การประเมิน

วิเคราะห์ประสพการณ์ 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากสถานการณ์ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิดเหตุการณ์ซ้ำ ผ่านแบบบันทึกการสะท้อนคิดโดยใช้หลักการ 3 ประการ คือ 1) รู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้ อะไรจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3) จะนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร ช่วยให้เกิดการพัฒนาในหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิกา วิชัยเนตร (2557) ที่พบว่าการสอนภาคปฏิบัติโดยกระบวนการสะท้อนคิดจะทำให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ และทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นจากการเรียนรู้การสะท้อนคิดของเพื่อน โดยเฉพาะการสะท้อนคิดจากอาจารย์ที่สอนภาคปฏิบัติ การ

สะท้อนคิดเป็นวิธีการสอนที่สามารถใช้ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลได้วิธีหนึ่ง

สิ่งสำคัญที่พบอีกอย่างหนึ่งคือ การเขียนบันทึกการสะท้อนคิดทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการคิดถึงสิ่งที่ผ่านมาอย่างรอบคอบ การสะท้อนความคิดโดยการเขียนจึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอธิบายแนวความคิดและความเข้าใจในสถานการณ์ มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ พัฒนาทักษะในการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และการที่นักศึกษามีโอกาสคิดทบทวนหลายๆ ครั้งจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดในการปฏิบัติการพยาบาลในระดับที่สูงขึ้น การเขียนบันทึกสะท้อนคิดยังทำให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ ความคิดของตนเองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน มีมุมมองด้านบวกต่อตนเอง และผู้อื่นมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนและต่อวิชาชีพ นำไปสู่ความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของลำเจียก กัธธ และคณะ (2560) ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต พบว่าการเขียนสะท้อนคิดช่วยพัฒนาทักษะการสะท้อนคิด และทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาได้เพราะการเขียนบันทึกการเรียนรู้จะช่วยให้นักศึกษามีโอกาสคิดทบทวนหลายๆ ครั้ง ช่วยพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ เพิ่มการตระหนักรู้ในตนเอง ทั้งนี้เพราะการที่ผู้สอนได้ให้นักศึกษาเขียนบันทึกการ

สะท้อนคิดในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ในช่วงระยะเวลา 6 สัปดาห์ ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการคิดที่ต่อเนื่องจนในที่สุดนักศึกษาสามารถก้าวจากการปฏิบัติแบบที่เป็นประจำ (Routine practice) ไปสู่การปฏิบัติการที่มีจุดมุ่งหมายในสถานการณ์ทางคลินิก สอดคล้องกับการศึกษาของปิยาณี ฌนนคร และคณะ (2559) โดยการกระทำอย่างรอบคอบและพิจารณาถึงหลักการตามทฤษฎีประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาลที่นำมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินความสามารถของตนเองในการปฏิบัติการทางคลินิกได้ อีกทั้งบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการอธิบายทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติทักษะทางการพยาบาล รวมถึงการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอน ทำให้สามารถตระหนักได้ด้วยตนเอง ถึงการกระทำและผลลัพธ์ที่ปรากฏ นอกจากนี้การเตรียมผู้เรียนและผู้สอนให้มีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ เน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมหญิง ไควศวนนท์ และคณะ (2558) ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วย เนื่องด้วยโรคและแผนการรักษาที่มีความซับซ้อน เพื่อให้ผู้ป่วยปลอดภัยและได้รับประโยชน์สูงสุดตามแนวคิดการดูแลแบบองค์รวม ซึ่งครอบคลุม 4 มิติของการพยาบาล ซึ่งพยาบาลเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องคิด วางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหาทางคลินิกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2. ผลการจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิดต่อความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลสูงกว่าก่อนการสอนโดยการสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ($t=7.59$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดพัฒนากระบวนการคิด การพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ที่อาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์เพื่อนำไปสู่บทสรุปอย่างสมเหตุสมผลจนไปสู่การพัฒนาทักษะการปฏิบัติการพยาบาลของผู้เรียนได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของปิยาณี ณ นคร และคณะ (2559) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในนักศึกษาพยาบาล พบว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การย้อนกลับและการรับรู้ความรู้สึก 2) การประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ 3) การค้นหาข้อมูลและการวางแผน และ 4) การเลือกแนวทางใหม่โดยใช้คำถามจาก

ผู้สอนในการกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในทุกขั้นตอน ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผลที่ถูกต้อง จนนำไปสู่ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย เพราะปัญหาผู้ป่วยแต่ละรายมีความซับซ้อน จึงต้องการการดูแลที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล การส่งเสริมให้นักศึกษามีการสะท้อนคิดด้วยตนเองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและทักษะการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งในช่วงสัปดาห์แรกนักเรียนยังปฏิบัติงานได้ไม่คล่อง ลืมบางขั้นตอนของการปฏิบัติการพยาบาล แต่เมื่อได้ใช้การบันทึกการสะท้อนคิด และการใช้คำถามกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในทุกขั้นตอนจากครูผู้สอนภาคปฏิบัติ ทำให้นักศึกษาสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ด้วยตนเอง โดยครูไม่ต้องไปชี้บอกและกำกับการปฏิบัติตลอดเวลา โดยครูผู้สอนสามารถใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้สะท้อนคิดในสิ่งที่กำลังปฏิบัติการพยาบาลว่า สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นเป็นอย่างไร ถ้าไม่ดำเนินการอย่างนี้ จะทำแบบใดได้อีกบ้าง ทำให้นักเรียนมีสติในการปฏิบัติการพยาบาลตลอดเวลา ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานเพราะได้คิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนถึงสิ่งที่ตนเองกำลังลงมือทำ สอดคล้องกับการศึกษาของกรรณิกา วิชัยเนตร (2557) ที่พบว่า การสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดจะทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถประเมินตนเอง คิดพิจารณาหาข้อบกพร่องตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ส่วนการใช้การสะท้อนคิดหลังการลงมือปฏิบัติการพยาบาล ดำเนินการในรูปการประชุม

หลังการปฏิบัติงานของนักเรียนในแต่ละวัน และใช้การสนทนากลุ่มระหว่างผู้เรียน อาจารย์ผู้สอน ภาคปฏิบัติ ทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์ เพื่อช่วยให้นักศึกษาพิจารณาและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยการทบทวนประสบการณ์ของตนเอง ที่ผ่านม่ว่าตนได้เรียนรู้อะไรบ้าง เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาลในวันรุ่งขึ้นให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรพัฒนาสมรรถนะอาจารย์พยาบาลด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด โดยเฉพาะเทคนิคการตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ การเขียนบันทึกสะท้อนคิด การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเสริมแรงทางบวก เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แก่ผู้เรียน
2. ด้านการวิจัยศึกษาตัวแปรอื่นๆ เช่น ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติผ่านกระบวนการสะท้อนคิดต่อระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และระดับการตัดสินใจในคลินิกของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). การสะท้อนคิด:การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6(2), 188-199.
- งานบริหารหลักสูตรฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช. (2560). รายงานการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช ประจำปีการศึกษา 2559 ตามมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช.
- เชษฐา แก้วพรหม. (2556). การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 24(2), 12-20.
- ปิยาณี ณ นคร, ดนุลดา จามจุรี, ดรุณี ชุนหะวัต และมนัส บุญประกอบ. (2559). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในนักศึกษาพยาบาล. *วารสารรามาริบดีพยาบาลสาร*, 22(2), 206-221.
- มกราพันธุ์ จุฑะรสก. (2556). *การคิดอย่างเป็นระบบ : การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

- ลำเจียก กำธร, จิณัฐตา ศุภศรี และ ฐานี อัครสุวรรณกุล. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 4(1), 15-27.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2560). ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเขียนบันทึกสะท้อนคิดตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในรายวิชาศิลปะการสอน. *วารสารราชพฤกษ์*, 15(2), 27-34.
- ศุภกรใจ เจริญสุข, จรัสศรี เพ็ชรคง และพัทธวรรณ ชูเลิศ. (2559). ผลของการสอนที่เน้นการคิดอย่างเป็นระบบและจิตสำนึกสาธารณะในบริบทของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 10(2), 61-71.
- สมหญิง โควชนนท์, สมสิริ รุ่งอมรรัตน์ และสุพรรณิการ์ ปานบางพระ. (2558). ผลของการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา ต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 33(3), 99-108.
- สุรศักดิ์ ตรีนัย. (2557). การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กชั้นสูง : ประสพการณ์ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษา. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(3), 378-385.
- อัสนี วันชัย, ชนานันท์ แสงปาก และยศพล เหลืองโสมนภา. (2560). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการศึกษาพยาบาล. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 11(2), 105-115.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching learning methods*. Oxford: Oxford Brookes University.
- Sherwood G. D., Deutsch S. H. (2014). *Reflective practice: Transforming education and improving outcomes*. Indianapolis: Sigma Theta Tau International.